

Dees Maas

Schrijfonderwijs in de Verenigde Staten

Review van didactische literatuur 1

Er wordt veel gepubliceerd over de didactiek van het taalonderwijs. Voor de gemiddelde docent is het onmogelijk om alle vakliteratuur bij te houden, zeker als het buitenlandse publicaties betreft. Onlangs schafte de afdeling literatuurdidactiek van de Katholieke Universiteit Nijmegen een flink aantal Amerikaanse werken aan. In deze nieuwe rubriek biedt Tsjip zijn lezers een overzicht van de inhoud ervan, zodat u de relevantie van deze boeken voor uw vakgebied op voorhand kunt toetsen. Korte, directe aankondigingen, geen diepgravende analyses, dat zult u begrijpen. In deze eerste aflevering behandelen we vijf boeken met betrekking tot het *schrijf*onderwijs. Mocht u dat nog vreemd lijken in ons tijdschrift over literaire vorming: in de angelsaksische landen is het heel gewoon om het schrijven en lezen van fictie in het verlengde van elkaar te leggen. Daarover heeft Wam de Moor in 1987 en 1988 verschillende stukken geschreven, die verschenen zijn in *Levende Talen*. Aan de slag dus.

Hoe leer je leerlingen schrijven?

In *A Short history of Writing Instruction* onder redactie van James J. Murphy schetsen zeven auteurs de geschiedenis van het schrijfonderwijs van het oude Griekenland tot en met het Amerika van de twintigste eeuw. Hoe werden alfabet en de eerste beginselen van het schrijven door de eeuwen heen aangeleerd? De historische invalshoek wordt weinig gekozen op didactisch gebied, niet in de laatste plaats omdat onderzoek ernaar bemoeilijkt wordt door schaarse en indirecte bronnen. Dat de resultaten van dergelijk onderzoek echter de moeite waard zijn bewijst *A Short history of Writing Instruction*. Een boeiend boek voor ieder die met het elementaire onderwijs te maken heeft.

Hoe leer je nu leerlingen die het alfabet onder knie hebben vanuit hun eigen belevingswereld te schrijven? Op die vraag geeft het boek *Personal fiction writing* van Meredith Sue Willis een antwoord. De methode die zij introduceert, heeft ze zowel bij kinderen als bij volwassenen gebruikt. Daarbij gaat ze uit van een lesduur van ongeveer 45 minuten. De geïnteresseerde lezer kan natuurlijk haar hele programma in de praktijk gaan brengen, maar het boek biedt ook mogelijkheden genoeg om er één les uit te halen of om gewoon wat lesideeën op te doen.

Willis gaat uit van de regel: eerst eenvoudig, dan complex. Zowel de methode als de lessen an sich zijn volgens dat principe opgebouwd. Leerlingen leren eerst plaatsen, vervolgens mensen en later handelingen beschrijven. Dan volgen oefeningen in het schrijven van mono- en dialogen en ten slotte komt het creëren van structuur aan bod. In de lessen zelf begint Willis met het voorlezen van fictie - van Kafka tot de *New York Daily News Magazine* - of een woordspelletje. Vervolgens discussieert de groep aan de hand hiervan 'as

long as the students seem interested'. Dan schrijven de leerlingen een minuut of twintig zelf. De les wordt beëindigd met het voorlezen van werk van verschillende leerlingen, die al een afgerond geheel op papier hebben. Anderen nemen de opdracht mee naar huis.

Willis formuleert zelf bij iedere les verschillende ideeën om de opdrachten te variëren en op de leeftijd en achtergronden van de cursisten af te stemmen. Ook geeft ze belangrijke aanwijzingen ten aanzien van het beoordelen van de epistels, zowel door de leerlingen zelf als de docent. Het boek is, ook als handleiding voor Nederlands schrijfonderwijs, goed te gebruiken; het is praktijkgericht, bevat leuke ideeën en is niet alleen geschikt voor lezers die een strak programma als voorbeeld willen, maar ook voor de lezers die wat aanvullingen voor hun eigen lessen zoeken.

Hoe win je ze voor poëzie?

Ook over het 'leren schrijven' gaat *Poetry Starting from Scratch* van Michael A. Carey. Carey gebruikt het lessenplan, dat hij in dit boek beschrijft, voor studenten van alle leeftijden. 'The job is not to get nice little poems out of people. It's to get the process started.' Op een heel persoonlijke manier doet Carey verslag van zijn ervaringen. Hij gebruikt daarbij veel voorbeelden, die laten zien hoe leerlingen de opdrachten verwerkten. Carey gaat uit van een lesprogramma dat enkele dagen achtereenvolgens in beslag neemt. Het leent zich echter ook voor een langere periode, waarbij men één dag per week aan het schrijven van poëzie besteedt. Carey gaat net als Willis van eenvoudige opdrachten over tot de meer complexe.

Poetry Starting from Scratch geeft vooral een aardig beeld van de manier waarop Carey leerlingen voor poëzie weet te winnen en hen over drempels van verlegenheid heenhelpt. Ook daardoor kan de lezer met zijn oefeningen waarschijnlijk goed in de eigen lessituatie uit de voeten. De oefeningen zijn bovendien bij uitstek geschikt voor het vreemdetalenonderwijs. Leerlingen kunnen zich op een creatieve manier uiten in een vreemde taal, zonder dat zij daarvoor over een zeer uitgebreid vocabulaire hoeven te beschikken.

Portfolio of leesdossier

Wanneer de leerlingen inderdaad tot schrijven zijn gekomen, kun je hun werken natuurlijk verzamelen in een speciale map. In *Portfolios in the writing classroom* doen tien docenten en onderzoekers verslag van hun ervaringen met de 'portfolio', die vergelijkbaar is met een leesdossier. Studenten verzamelen daarin hun artikelen, opstellen, gedichten en andere epistels voor het vak 'schrijven', dat in Amerika een belangrijker plaats in het curriculum inneemt dan bij ons. Inhoudelijk biedt dit boek weinig nieuws. Het blijkt dat het ook in Amerika heel wat overtuigingskracht vergt om het gebruik van portfolio's tot een serieuze en zinnige bezigheid te maken. Maar heeft de docent de leerlingen eenmaal op een voor allen aanvaardbare manier aan het werk, dan blijkt de portfolio in belangrijke mate bij te dragen aan het reflexief vermogen van de studenten.

In het boek komen veel vragen aan de orde, die in Nederland spelen rond het

leesdossier. Hoe kunnen we een 'portfolio' beoordelen? Hoe kom ik als docent te weten of het gebruik ervan voor alle leerlingen werkt? Hoe ga ik om met leerlingen, die absoluut geen eigen initiatief tonen? Toch doen dit soort dilemma's geen afbreuk aan het enthousiasme van de portfoliogebruikers. Zelfs de docent die schrijft dat hij er absoluut niet aan wilde beginnen, omdat hij al uitgeput was door het normale werk en op de introductie van de portfolio op zijn school slechts met diep zuchten reageerde, werd gaandeweg overtuigd.

Portfolios in the writing classroom kent kortom haar equivalenten in de Nederlandse didactische literatuur. Wie nieuwsgierig is naar de Amerikaanse ervaringen zal bij lezing vele momenten van herkenning ondergaan.

Goed schrijven > goed denken

Lezers die zich willen verdiepen in de positieve gevolgen van schrijfonderwijs, kunnen terecht bij Judith A. Langer en Arthur N. Applebee. Hun namen zijn verbonden met het Center for Language Studies in Albany, waar ook Alan C. Purves werkt. Zij schreven *How writing shapes thinking*. Volgens hen is schrijven dé manier om de denkkwaliteit van de kinderen te verbeteren. Goed schrijven en nauwkeurig nadenken gaan hand in hand.

Deze these onderbouwen de auteurs in het boek met verschillende onderzoeken naar de wijze waarop schrijven het leerproces beïnvloedt. Binnen het onderzoek werden docenten en leerlingen gevolgd. Het bleek dat onderwijs waarin naast lezen en studeren ook schrijven geïntegreerd was, meer vruchten afwierp. En verschillende vormen van schrijven die leerlingen dwingen op verschillende aspecten te letten, bleken tot specifieke vormen van informatieverwerking te leiden.

Ook onderzochten de auteurs welke vormen van schrijfo opdrachten domineren in het klaslokaal en wat de effecten daarvan zijn. En hoe kun je, ten slotte, vooruitgang in analytisch denken beoordelen? De conclusie dat schrijven inderdaad het denken beïnvloed is niet wereldschokkend, maar het is wel aardig om te zien hoe zo'n stelling door middel van onderzoek gestaafd kan worden.

Murphy, James J. *A short history of writing instruction* (California 1990) Hermagoras Press ISBN 0961180064.

Willis, Meredith Sue *Personal fiction writing* (New York 1984) Teachers & Writers Collaborative ISBN 0915924137.

Carey, Michael A. *Poetry. Starting from the scratch* (Lincoln 1989) Foundation Books ISBN 093498817-X.

Yancey, Kathleen Blake *Portfolios in the writing classroom* (Urbana 1992) National Council of Teachers of English ISBN 0814136451.

Langer, Judith A. & Applebee, Arthur N. *How writing shapes thinking* (Urbana 1987) National Council of Teachers of English ISBN 0814121802.